

Teatr režissýory Isidor Gromow

Category: Kitapcy, Teatr we kino sungaty

написано kitapcy | 24 января, 2025

Teatr režissýory Isidor Gromow TEATR REŽİSSÝORY ISIDOR GRIGORÝEWIÇ GROMOW

Isidor Grigorýewiç Gromowyň ady Türkmenistanyň teatr sungatynyň ösüşi bilen aýrylmaz baglanyşyklydyr.

...Ol Türkmenistana 1945-nji ýylда gelýär. Gelen badyna hem A.S.Puškin adyndaky döwlet rus drama teatryna baş režissýorlyga bellenýär. O döwürler bu teatryň ahwaly gaty bir öwerlik däldi: artist kadrlary-da, teatryň repertuary-da ýagdaýlydy.

I.Gromow öni bilen repertuara üns berýär. Ol teatrda yzlyyzyna A.N.Ostrowskiniň, A.Çehowyň, M.Gorkiniň, A.Korneýçugyň, K.Trenýewiň iň gowy sahna eserlerini sahnada goýýar.

Repertuaryň şeýle oýlanyşykly düzülmegi, bir tarapdan, teatryň abraýyny galdyrsa, ikinji tarapdan, artistlere öz döredijiliginı hemme taraplaýyn ösdürmäge ýardam berýär.

Köpi gören halyp režissýor üçin repertuar meselesi iň bir tolgundyrýan düşünje-döredijilik meseleleriniň biri. Ol bu mesele babatda “içini döküşmäge”, pikir alyşmaga, köp ýyllaryň dowamynda gelen käbir netijelerini orta atmaga hemise taýyn:

– Repertuar näme? Ol teatryň yüzüdir, damarda ganydyr. Teatr ýokary taglym-çepeçilikli sahna eserler arkaly öz döwürdeşlerini wasp etmese, döwür bilen deň gadam basmasa, onuň haly teň bolar. Artistlerem miwesiz baga meňzäberer. Kämil sahna eserlerini dünýä indermegem iňňän müşgil iş. Şonuň üçinem çeper senediň bu kyn ugry bilen iş salyşýan adamlara teatryň gaty seresap bilen aýawly çemeleşmegi zerurdyr. Teatr bilen dramaturgyň arasynda hiç bir ýagdaýda sowuklyk, böwšeňlik bolmaly däldir. Bu juda çylsyrymly işde ýene bir zady ýatda saklamagymyz gerek: hiç bir döwürde, dramaturg, hatda bize belli nusgawy dramaturglaram teatra hemme

taraplaýyn gutarnyklы eser getirmändir. Teatr awtorlar bilen basa oturyp işleşmeli. İşleşmeli...

Hawa, I.Gromow mamlady. Hakyky drama eserleri, Stanislawskiý aýtmyşlaýyn, “ýüzünji spektakldan soň” döreýär.

I.Gromowyň A.S.Puškin adyndaky döwlet rus drama teatrynyň sahnasynda goýan “Guduzlan pullar” (A.N.Ostrowskiý) spektaklam teatryň sahnasynda ýüz sapardan hem gowrak oýnalypdy. Bu iş režissýor Gromowyň ilkinji şowly işleriniň biri bolupdy. A.S.Puškin adyndaky döwlet rus drama teatrynyň döredijilik taryhynda yz galdyran spektakllaryň birem W.Bill-Beloserkowskiniň “Tupan” dramasy bolupdy. Režissýor Gromow bu spektaklda şol wagtky sowetler ýurdunyň ilkinji kynçylykly günlerini çeperçilik bilen sahnada janlandyrypdy.

Teatryň döredijilik toparyny has çylşyrymly eserlerde synap görmelidi. “Üç uýany” sahna çykarmak bilen I.Gromow uly töwekgelçilik edipdi. Režissýor birbada artistleriň “Üç uýada” oýnaýyślaryndan kanagatlanmasa-da, dura-baralı spektaklda A.P.Çehowyň özboluşly şahyranalygyny dramatik häsiýetler bilen utgaşdyryp, pæk ýürekli, durmuş söýüji adamlaryň ýagty geljege ymtlyşyny onuň içinden eriş-argac geçirmek topara başardypdy. Esasanam, spektaklyň dördünji görnüşi has şowly çykypdy. Bu görnüşde režissura ussatlygy bilen aktýorlyk ussatlygy sazlaşyp, sahna sungatynyň ýokary basgançaklaryna ýetilipdi. I.Gromow “Üç uýa” sahna oýnunda SSSR-iň halk artisti, merhum M.Kirillowyň döredijilik ukybynyň täze taraplaryny açmagy başarypdy. M.Kirillow Çebutkiniň keşbini umumylaşdyryp, zalym patışanyň zulmundan heläk bolup barýan ukyply, akyllı, zehinli adamýň pajygasyny nygtapdy. M.Kirillowyň sahnada şekillendiren çeper keşbi artistiňem, režissýoryňam uly üstünligi...

Isidor Grigorýewiç milli teatrlar üçin nusgawy dramaturgiýanyň ähmiýetine çuňňur düşünmek bilen birlikde, ony sahna çykarmagyň hem nusgasyny görkezdi.

Belli iňlis dramaturgy W.Şekspiriň uly pelsepewi manyly “Otelloşy”, “Korol Liri”, “Gamleti” özleriniň taglymy, pikiri, mazmuny bilen birnäçe asyrdan bäri dürli-dürli jemgyýetiň millionlarça adamlaryny özüne bendi edip gelýär. Köp asyrlar bäri onlarça artistler, teatrlar öz güýçlerini “Otelloda”,

“Gamletde”, “Korol Lirde” synap gelýärler. Şeýle eserlere synanyşmagyň özem teatryň kämillik derejesine ýetenliginiň alamaty bolýar. Emma eseri sahnada goýmak üçin diňe artistler ýeterlik däl. Zehinli, tejribeli režissýoram zerur.

Belli rus artisti Ostužewiň ajaýyp gruzin artisti Horawanyň, zehinli osetin artisti Thapsaýewiň we başga-da köp-köp aktýorlaryň döreden otellolaryny derňemek bilen, režissýor I.Gromow hem-de artist A.Gulmämmedow türkmen sahnasynyň öz Otellosyny döretdiler. Režissýor I.Gromow artistler bilen işlände, iňňe bilen guýy gazan ýaly. Şekspiriň her sözünde ýörite durup, onuň hakyky manysyny çykarmaga, oňa täze öwüşgün bermäge ymtlylypdy.

Režissýor Otellonyň akylyna, paýhasyna köp üns beripdi. Ol Otellony turuwbaşdan çaganyňky ýaly pæk ýürekli esger edip görkezmäge çalyşypdy. Otellonyň keşbiniň bu tarapyny ýuze çykarmak teatra-da başardypdy. Tomaşaçy eýýäm birinji görnüşde Otellony urşup duran bir topar adamy ikirjeňlenmän aralaýsyny görrende, onuň edermen, batyr esgerligine göz ýetirýär.

Režissýor, artist soňky görnüşde Otellonyň ynsanperwerlik, adamkärçilik ýaly gylyklarynam ap-aýdyň nygtaýar. Otello Dezdomonany öldürmeli diýen netije gelende-de režissýordyr artist ony dälichkeit derejesine ýetirmekden saklanypdyr. Ol Gulmämmedowyň Otellosy Dezdomanany öldürmekçi bolanda-da, ony öňküsi ýaly hem söýýär, hem sylaýar. Keşbe şeýle çemeleşmek bilen artist hem režissýor Otellanyň pajygaly ýagdaýyny has güýçlendiripdir.

“Režissýoryň bu spektakldaky işi diňe öwgä mynasyp. Spektakl bütewi keşpli monumental bir çeper eser bolup çykypdyr” diýip, belli režissýor, professsoer Boris Zahawa türkmen teatrynyň “Otellosy” barada “Izwestiýa” gazetinde ýazypdy.

I.Gromow “Otellony” sahnada goýmak bilen diňe geçen asyrlarda bolup geçen bir mawryň gussaly takdyry barada gür bermän, spektakla döwrebap äheň çaymagam başarypdy.

Isidor Grigorýewiç nusgawy dramaturgiýanyň sarpasyny belent tutup, oňa döwrebap äheň çaymagyň ähmiýetini ýörite nygtaýar: Nusgawy dramaturgiýany sahnada goýmak bilen täze-täze zehinli artistleri ýuze çykarmagy başarmaly, adygan eseriň hut şu

günün̄ derwaýys taglymy-estetik, ruhy meseleleri çözäge ýardam etmegini gazanmaly....

I.Gromow türkmen teatrynda Nikolaý Pogodiniň “Kreml kuranty” sahna eserini hem ussatlarça sahnalaşdyrypdy.

...Sahnada her bir owunjak zadyňam, hereketiňem iňňän dogry edilmegi möhüm. I.G.Gromow turuwbaşdan artistlerden şonam talap edýär. Režissýor şeýdibem spektakllaryň tüýs durmuşy bolup çykmagyny gazanýar. Gepiň gysgasy, I.Gromow hemiše artistlerden sahnada çyndan, hakykata berimsiz ýaşamagy talap edýär. Ýasama teatrallyk režissýor I.Gromowyň ýek ýigrenýän zadydy. Täzelik diýip, her dürli hokga çykarmagam halanok. Onuň üçin teatr sungatynda täzelik – täze-täze gahrymanlaryň döwrebap keşbini döretmek. Asyryň urguşyny duýmagy başarmaklygy I.Gromow uly täzelik hasaplaýar.

I.Gromowyň goýan “Korol Liri”, “Guşgy galasy” hem ozalky Mollanepes adyndaky Türkmen döwlet akademiki drama teatryň taryhynda saldamly yz galdyrды. Rus teatrynyň sahnasynda I.Gromowyň tagallasy bilen G.Muhtarowyň “Allan aganyň maşgalasydyr” “Şadyýan myhmany”, G.Seýitliýewiň “Jahan” ýaly sahna eserleri goýuldy. Bu spektakllary tomaşaçylar gowy garşylady.

Türkmen edebiýatynyň we sungatynyň 1955-nji ýylда Moskwada geçirilen ongünlüğünde A.S.Puşkin adyndaky döwlet rus drama teatry beýleki spektakllar bilen bir hatarda “Jahany”, “Şadyýan myhmany” görkezip, uly abraýa eýe bolupdy.

“Şu keşpleriň hemmesinde tejribeli režissýoryň eliniň barlygy duýulýar. Režissýor dramanyň mowzugynyň möhümliliginı beýan etmek bilen çäklenmän, milli gahrymanlaryň gylyk-häsiýetinem ussatlarça ýüze çykaryp bilipdir. Režisýoryň artistler bilen işiniň jikme-jik takyklary sahna gahrymanlarynyň häsiýetinde, olaryň täsirli mizanssenalarynda-da duýulýar” diýip, SSSR-iň halk artisti S.Mansurowa “Sowetskaýa kultura” gazetinde ýazypdy.

...I.Gromow tejribeli režissýor – mugallym, baryp 1925-nji ýylда ol ýaşlar bilen ýüregini badaşdyrды. Onuň zehinli talyplaryny bu gün Kiýewiň, Ýaroslawlyň, Aşgabadyň teatrlarynyň sahnasynda görmek bolýar.

Mynasyp artistler neslini taýýarlamak, her bir artistiň kämillik derejesine ýetmegi Isidor Gromowyň ýatsa-tursa aladasydy.

Hawa, halypa režissýor aladalanýar, oýlanýar, pikir öwürýär. Ýeke bir oýlanmak, pikirlenmegem däl, ol mydama tejribeçilik işe – sahnada spektakl goýmaga döwtalapdy.

Hakyky sungat adamy hemiše şeýle bolýar.

Begi SUHANOW. Teatr we kino sungaty